

אלינה קורן

על הגטואיזציה של הפלסטינים

ממדי ההרס והחורבן שהותירה ישראל אחריה ברצועת עזה – עצומים. ישראל מונעת מעבר סחורות לרצועה וממנה ושומרת אותה במצב של מחסור חמור ונמשך במצרכי יסוד. חיל האוויר והארטילריה ממשיכים בפעולות ההרס וההרג. חוסר המעצורים המלווה את בניית "חומת הפרדה" בגדה מעורר אימה. ואולם, הקושי לתאר, מבחינה פוליטית או היסטורית, את המתרחש בשטחים הכבושים אינו נובע מהעדר מידע. הקושי קיים למרות המידע, ובעיקר על רקע של קוצר יד מושגי. התסריטים המתבדים, בינתיים, על "טרנספר", "טיהור אתני", "גירוש", הם חלק מקוצר היד הזה. גם להסכמה-שבשתיקה של השמאל הציוני עם הקו הכללי של ה"הפרדה" יש חלק באותו ערפל כבד, הקיים למרות המידע. דווקא משום כך אי אפשר להסתפק עוד בכינוי הסתמי "כיבוש". הכיבוש התרחש והתקיים ב־1968 וגם ב־1977 וגם ב־1985. השטחים לא סופחו, וגם השמות "סיפוח זחל" או "סיפוח דוהר" מטעים, אף שהם ממשיכים להיות דחלילים מילוליים. ובכל זאת, מה מתרחש בשטחים הכבושים? מהי הדינמיקה המתרחשת שם? מה יש בשטחים הכבושים שאינו זוכה לתיאור פוליטי או סוציולוגי? כיצד ממייטה ישראל חורבן על החברה הפלסטינית?

בין כלא לגטו

החשיבה על השלב הנוכחי של הכיבוש במונחים של שלילת חופש ובעזרת דימויים של כלא זכתה כבר לתשומת לב מחקרית. מצבם של הפלסטינים הושווה לחיים בכלא גדול, או בכמה בתי כלא. ואולם, כדי לתאר את התהליך הדינמי של השליטה בעם הפלסטיני, אני מציעה לבחון את הקשר בין כליאה לתהליך של גטואיזציה. הסכמי אוסלו היוו נקודת מפנה, ממנה והלאה נוצרה הגטואיזציה כצורת פיקוח דומיננטית, הכוללת תיחום מרחבי והגבלת הפלסטינים ליישוביהם בשטחים, על רקע הירידה בשימוש בבתי הסוהר הישראליים ואי־יכולתה של כליאה המונית להבטיח שליטה יעילה. אכן, השטחים דומים לבתי סוהר: רצועת עזה סגורה ומגודרת, וישראל שולטת במעברים

ממנה לישראל ובמעברי הגבול בין הרצועה למצרים. המעברים בין הגדה המערבית לבין ישראל נסגרו בסוף שנת 2000, ומשטר של הגבלות תנועה המוטל על פלסטינים בתוך הגדה המערבית פורר אותה לעשרות מובלעות המנותקות זו מזו. מחסומי קבע ומחסומי פתע ניידים ומאות חסימות פיזיות מסוגים שונים הוקמו כדי למנוע קשרי תחבורה ישירים בין חלקי הגדה. מאות יציאות מיישובים פלסטינים לכבישים ראשיים ואזוריים חסומות. התחבורה בין המובלעות שנוצרו מנותבת לכבישים משניים ולמספר קטן של צירי תנועה ראשיים העוברים ב"צווארי בקבוק" שבשליטה צבאית ישראלית. הכניסה לבקעת הירדן, למזרח ירושלים הפלסטינית ולמובלעות שבין הגדר לקו הירוק אסורה לכל הפלסטינים, חוץ מאלה הרשומים כתושבי האזור. כניסה של "לא תושבים" לאותם אזורים מחייבת היתר מיוחד. על הפלסטינים נאסרה נסיעה ברכב פרטי בין צפון הגדה לדרומה דרך מחסום אבו דיס שממזרח לירושלים. גם הנסיעה ברכב לשכם וממנה אסורה. המעבר ברכב דרך מחסום קלנדיה שמצפון לירושלים מוגבל רק לנושאי תעודות זהות ירושלמיות, במכוניות בעלות מספר רישוי ישראלי. יריחו חסומה בתעלה והיציאה ממנה צפונה מותנית בקבלת היתר.¹

צה"ל מנהיג לסירוגין ולתקופות משתנות איסור על תנועה מצפון הגדה לחלקיה האחרים. מדיניות זו מכונה בצה"ל בשם "כירול": כ-800 אלף בני אדם, תושבי מחוזות טול כרם, שכם וג'נין, אינם רשאים לנסוע לכיוון רמאללה ודרומה. בנוסף לביתור הגדה לשלושה חלקים, ובדומה למה שנהגה ישראל לעשות ברצועת עזה לפני פינוי כוחותיה, מנתק צה"ל קשרי תנועה ישירים וסוגר צירים ראשיים לתנועה פלסטינית באמצעות שערי ברזל ומחסומים. כפרים הנמצאים לאורך כבישים המחברים התנחלויות ומשמשים את המתנחלים, חסומים בגדרות, המונעות יציאה גם דרך המטעים. היציאות לכבישים המחברים בין התנחלויות והאסורים לנסיעת פלסטינים חסומות בקוביות בטון, תלוליות עפר ושערי ברזל.²

מתחילת אוגוסט 2003 הולך ונבנה "מחסום ההפרדה", והוא מתוכנן להקיף את כל שטח הגדה המערבית. עד סוף דצמבר 2005 הושלמה הבנייה של כ-35 אחוז ממכשול

1 הגבלות התנועה שהטילה ישראל כוללות 50 מחסומים צבאיים מאוישים, כשמונה מחסומים ניידים בממוצע מדי יום, כ-420 חסימות פיזיות מסוגים שונים, עשרות קילומטרים של גדרות לאורך כבישים ראשיים, 13 כבישי אורך ורוחב שתנועת הפלסטינים בהם הוגבלה או נאסרה, וכ-50 מגדלי תצפית. ראו עמירה הס, "הארץ", 24 במארכ, 2006.

2 פלסטינים הגרים ליד כביש כזה אינם רשאים להשתמש בו. מותר להם רק לחצותו, לטפס על הסלעים, לגלוש דרך הוואדי, לעקוף את הכביש האסור ולהגיע לכפר סמוך. לעתים, עליהם לעבור דרך שער ברזל הנמצא במרחק מטרים ספורים מביתם. או עליהם להזדהות באמצעות תעודת זהות, לקבל אישור כדי לחצות את הכביש ברגל, ולחכות עד שהחיילים יאפשרו להם להמשיך. יש מי שמנסים להימנע ולא לעבור דרך שער הברזל, להתחמק מדרישת החיילים לפשוט את כל בגדיהם. יש המעדיפים עיקוף של 70-80 ק"מ כדי להגיע למקום עבודתם. ראו עמירה הס, "הארץ", 13 בינואר, 2006.

ההפרדה – 275 ק"מ מתוך 759 ק"מ מתוכננים – ועוד 25 אחוז מהתוואי נמצאים בשלבי הקמה. ראש מינהלת הגדר הביטחונית במשרד הביטחון, נצח משיח, העריך כי בניית כל גדר ההפרדה תושלם עד סוף 2006, מאזור קיבוץ טירת צבי בעמק בית שאן ועד לעין גדי על שפת ים המלח במדבר יהודה.³ לאורך מכשולי ההפרדה מוקמים מעברים ושערים, וכדי לעבור דרכם נדרשים היתרים מיוחדים. באזורים שבהם נשלמה כבר בניית הגדר, הושלמה בנייתם של רק 11 מתוך 39 המעברים המתוכננים. תוואי גדר ההפרדה – העובר בתוך הגדה המערבית ומצרף כ-10% משטחה לישראל, משבש באופן חמור את חייהם של כחצי מיליון פלסטינים ומבתר את הגדה לשלוש מובלעות לפחות. המכשולים והחסימות המשניות מכתרים יישובים פלסטיניים, מנתקים אותם משאר האוכלוסיה ותוחמים את חלקם בתוך מובלעות פנימיות המנותקות זו מזו. ואף על פי כן, תיאור השטחים כמיתקן כליאה גדול או כמה מיתקני כליאה אינו מעניק לכיבוש את התיאור הדינמי שלו, אבל בשטחים מתרחשת דינמיקה.

בית הסוהר והגטו – כותב הסוציולוג לויק וקאן – שייכים לאותה משפחה של מוסדות, המופקדים על כליאה של אנשים בני קטגוריה חברתית נתונה, כך שהאיום שלהם – ממשי ולא ממשי – לגבי החברה סביבם מנוטרל.⁴ ניתוחו של וקאן את הגטו היהודי באירופה של ימי הביניים, את הגטו האפרו-אמריקאי במטרופולין במשך רוב המאה העשרים ואת גטאותיהם של המנורים האתניים במזרח אסיה, מאיר את הקירבה המבנית והפונקציונלית בין גטו לבית סוהר.⁵ הניתוח של הגטו כמכניזם של פיקוח וסגירה אתנרגזעית והקירבה העמוקה בין גטו לבית סוהר יכולים להיות מועילים כאשר דנים בדפוסים של שליטה אתנית בישראל. עד תחילת שנות התשעים, במשך יותר משני עשורים, התרחבה מאוד מערכת הכליאה הישראלית. בית הסוהר מילא תפקיד חשוב בשליטה על האוכלוסיה הפלסטינית והוא נמנה עם מנגנונים נוספים של סגירה מרחבית, אשר מטרתם היתה פיקוח לאו דווקא על פושעים ועבריינים, אלא על היבטים רבים אחרים בחייה של האוכלוסיה. אלפי פלסטינים נשפטו ונכלאו מדי שנה בגין הפרה של תקנות צבאיות ושל הגבלות אשר הוטלו על תנועותיהם.⁶ הדינמיקה הנוכחית החלה כתפנית בתהליך אוסלו. מאז החתימה על הסכמי אוסלו ועד

3 גרעון אלון, "הארץ", 8 בדצמבר, 2005.

4 Loic Wacquant, "Deadly Symbiosis: When Ghetto and Prison Meet and Mesh", in D. Garland (ed.) *Mass Imprisonment: Social Causes and Consequence*, London, Sage, 2001, pp. 82-120.

5 לואיק וקאן, "מהו גטו? בנייה של מושג סוציולוגי", סוציולוגיה ישראלית 6 (1): 151-162. וואמנם, בשנים הראשונות של הכיבוש היו הפלסטינים כ-45 אחוז מסך כל אוכלוסיית האסירים בישראל. שיעורם עלה בתקופה זו על 250 לכל 100 אלף נתינים פלסטינים, שיעור גבוה פי שניים עד שלושה משיעורי הכליאה של ישראלים.

סוף שנות התשעים ירד מאוד מספר האסירים הפלסטינים המוחזקים בידי ישראל.⁷ הירידה בשיעורי כליאתם של הפלסטינים בבתי הכלא בישראל לוותה בתיחומם לאזורי מגוריהם בשטחים ובסגירתם ההדרגתית בתוך מובלעותיהם. הגטואיזציה (שם) החליפה את הכליאה (כאן).

למן הכיבוש ב־1967, וביתר שאת מ־1977 ואילך, נקטה ישראל מדיניות של שילוב טריטוריאלי והפרדה דמוגרפית בשטחים הכבושים. שימוש בחקיקת חירום ובתקנות צבאיות איפשר לממשל הצבאי בגדה וברצועה להפקיע אדמות פלסטיניות ולהעבירן לידי מתנחלים ישראלים. ענייניהם האזרחיים, הכלכליים והמשפטיים של הפלסטינים הוסדרו באמצעות חוקים וצווים צבאיים, שחנקו את הכלכלה הפלסטינית והגבירו את תלותה בישראל ואת הכללתה בתוכה. הנהגת משטר של רישיונות והטלת הגבלות על תנועת התושבים איפשרה למשק הישראלי לנצל את כוח העבודה הפלסטיני לתועלתה של החברה היהודית, תוך שמירה על נוכחותם הפיזית של הפלסטינים במרחק בטוח, בתוך השטחים. בשנים הללו נשאו הגבולות בין ישראל לשטחים פתוחים, יחסית, כך שיותר משליש מכוח העבודה הפלסטיני הועסק אז בישראל והניב יותר מרבע מהתוצר המקומי הגולמי של השטחים.

תהליך אוסלו היה נקודת מפנה. השינוי האסטרטגי המשמעותי במדיניות החל אז (ולא עם בניית החומה והמהלכים החד צדדיים שהוביל שרון בניסיון לקבוע את גבולות הקבע). באוסלו הגיעה ישראל להחלטה אסטרטגית חשובה להיפרד מהפלסטינים, להתנער מאחריותה לגורלם של שלושה מיליוני בני אדם, ולסגת מחובתה כמעצמה כובשת הצריכה לשאת בנטל אחזקתה של האוכלוסייה הפלסטינית. החלטה זו, אף שקיבלו אותה הפוליטיקאים של השמאל הציוני, לא כללה שום מחשבה אודות פיצוי על עשורים של שליטה וניצול, ושום תחליף להפיכתה של הכלכלה הפלסטינית לתלויה לגמרי בכלכלה הישראלית. חמור מזה: ישראל לא התכוונה כלל להעניק לפלסטינים את הזכות לבנות לעצמם מדינה עצמאית. עיון בהסכמי אוסלו, ויותר מזה בהסכמי פאריס, יכול להבהיר זאת. מצד שני, בשום שלב לא נשקלה ברצינות האפשרות להעניק לפלסטינים זכויות אזרחיות ולהסתכן בהפיכתה של ישראל למדינה דו־לאומית. ייתורם של הפלסטינים והוצאתם אל מחוץ לגבולות החברה הישראלית הולידו את החסימות, את הכבישים הנפרדים, את גדר ההפרדה, את הגטואיזציה. כל אלה ביססו את משטר האפרטהייד הישראלי שקדם עור וגידים. באוסלו החליטה ישראל לוותר על הפלסטינים אך לא על אדמותיהם. המלכודת לתוכה נכנס השמאל הציוני כאשר

7 בינואר 2000 הגיע שיעור הכליאה של פלסטינים לרמה הנמוכה ביותר שנרשמה אי פעם: 68 אסירים לכל 100 אלף תושבים פלסטינים (כמחצית משיעור הכליאה של ישראלים). מגמה זו נבלמה לאחר פרוץ אינתיפאדת אל־אקצה, מאז שב ועלה שיעורם של האסירים הפלסטינים בבתי הסוהר בישראל.

תלה את חזות הכל ב"סיום הכיבוש" נתנה את אותותיה גם בבחירות האחרונות: סיסמת ה"התכנסות" של אולמרט, והמהלכים לקביעה החד־צדדית של הגבול עונים כביכול על "מצוקת הכיבוש", ובעצם מהווים האצה של הגטואיזציה.

חשוב לזער את אוסלו משיירי הדו־משמעות שנלוו להסכמים הללו מיומם הראשון, בעיקר בגלל הלהט של השמאל, ברובו הגדול, ולא רק השמאל הציוני, להגן עליו כעל "חיסול הכיבוש". בפועל היו הסכמי אוסלו לתהליך הדרגתי שבו מתפנה ישראל משטחים שאין לה בהם עניין ומעבירה אותם לידי הרשות הפלסטינית. בשלב ראשון, הרשות הפלסטינית, ללא סמכויות שלטון מלאות, ניהלה שטחים נטולי ריבונות. בהמשך צריכה היתה להפוך לממשלה, המשליטה את ריבונותה על השטחים המשוחררים של "מדינת הלאום" הפלסטינית, אותם שטחים שישראל הואילה לפנות. הסכמי אוסלו הניחו כי קודם "ישוחררו" ארבעה אחוזים (4%) משטחי הגדה והיתר - מאוחר יותר. הדרגתיות זו נתפסה אולי כחלק מתהליך של שחרור. בפועל ניצלה ישראל את האפשרות הזאת כדי לקבוע את גבולות הקנטונים הפלסטיניים באמצעות הפקעת אדמות, הרחבת התנחלויות ובניית "כבישים עוקפים". כל ממשלות ישראל, מאז ממשלת רבין ועד ממשלות שרון ואולמרט, ניצלו את ההדרגתיות כתחבולה לשכלול אופני השליטה על הפלסטינים באמצעות הגבלות הולכות ומחמירות על חופש תנועתם במטרה להבטיח שליטה על שטח רחב ככל האפשר, הכולל "מה שפחות פלסטינים".

אוסלו והספר

תהליך אוסלו סימן את דחיקתם של הפלסטינים מהמרכז לשולי החברה וגרר שינוי ברפואי השליטה בשטחים. ברוך קימרלינג, ובעקבותיו אחרים, תיארו את הפיכתם של השטחים הכבושים (בייחוד מאז מלחמת יום הכיפורים) לספר התיישבותי במובנו האמריקאי: מרחב פתוח, לכאורה אינסופי, שנתפס כמאגר עצום של קרקע חופשית ונטולת בעלים שאפשר לנכסה. השימוש במונחים מטאפוריים שהפכו כבר למושגים בהיסטוריה של המערב אינו תורם בהכרח להבנה הפוליטית של המצב הישראלי, או מוטב של המצב הפלסטיני. הנה, חרף הגזל השיטתי של הקרקעות והפיכתם של השטחים הללו ל"מערב הפרוע של ישראל", בהרבה מובנים שולבו השטחים עד שנות התשעים בחברה הישראלית ונבנו כחלק מה"מרכז", מבחינת מערכת הכוח הישראלית. נכון גם שהשטחים הפכו ל"ספר" מאז שנות התשעים, בעקבות תהליך אוסלו ובאופן מובהק יותר לאחר תחילת האינתיפאדה ב־2000, אחרי שהסכמי אוסלו היתוו את הפיצול של השטחים בדמות המובלעות הכמור־אוטונומיות וסימנו

את מסלול דחיקתם של הפלסטינים החוצה, אל מחוץ לשליטה של המערכת החוקית הישראלית.⁸

גיימס רון מגדיר כ"ספר" אזור פריפריאלי, שאינו משולב בתחומי השפעתו של הסדר החוקי של המדינה, בניגוד ל"גטו" שנכלל בתחומי השפעתה של הספֶרה החוקית הדומיננטית.⁹ הוא טוען כי בוסניה הפכה ב־1992 ל"ספר" ביחס לסרביה ולכן יכלו הסרבים לנקוט, בחשאי, פעולות בלתי חוקיות של טיהור אתני. בניגוד לכך, טוען רון, השטחים הכבושים הפכו ל"גטו" ביחס לישראל כבר בשנות השבעים והשמונים. לפיכך, כשפרצה האינתיפאדה הראשונה בסוף 1987, נקטה ישראל אמצעי שיטור קשים, אך נמנעה משימוש באמצעים רדיקליים כמו גירוש וטיהור אתני.

אין ספק כי מצב זה השתנה זה מכבר. השינוי הרדיקלי בהפעלת האלימות הצבאית והשלטונית, בהפיכתם של השטחים למרחב מושעה, התאפשר רק משעה שישראל פעלה לסמן את גבולותיה והבנתה את גבול ההפרדה מהפלסטינים. לשון אחרת: כל עוד הוכלו השטחים בתוך גבולות החברה הישראלית (כלכלה, משפט, אחריות), כללה השליטה בפלסטינים שיטות פיקוח ואמצעי שיטור המשמשים לדיכוי הפרות סדר ולטיפול באי שקט של "אוכלוסיה מקומית". הדומיננטיות של השימוש באמצעים צבאיים (לחימה בטרור ושיטות לדיכוי התקוממות ב"טריטוריית אויב"), התרחשה ביחד עם הדרתם של הפלסטינים, ובמקביל לגלישתם של השטחים בהם הם חיים מן המרכז לפריפריה. השימוש שאני עושה במונח גטואיזציה במאמר זה נועד לתאר את אופן השליטה המתפתח בשטחים כתוצאה מדחיקתם לשוליים ומהפיכתם ל"ספר" ביחס למערכת הכוח הישראלית.

סחיטת האדמות

הסכמי אוסלו הובילו לריסוק הגדה המערבית ורצועת עזה, באמצעות הפיכתם של השטחים לשמורות אוכלוסיה מפוצלות, שאינן נושאות את עצמן מבחינה כלכלית ואינן ריבוניות מבחינה פוליטית. ההתנחלויות היו המפתח לפיצול הזה. באמצעות

8 דווקא באותן שנים, בהן היו השטחים לכאורה בגדר "ספר התיישבותי", הם נכללו בסדר החוקי הדומיננטי של ישראל. המשפט הישראלי, באמצעות פסיקותיו של בית המשפט העליון, השאיר עליהם את חותמם. למן האינתיפאדה הנוכחית, צימצם בג"ץ את ביקורתו השיפוטית על הפעולות השלטוניות בשטחים, והגביל את התערבותו למקרים "הומניטריים".

9 James Ron, *Frontiers and Ghettos: State Violence in Serbia and Israel*, Berkeley.: University of California Press, 2003.

מערכת כבישים עוקפים שהחלו להיסלל מיד עם ההסכמים, וארבעה גושי התנחלויות עיקריים, חולקה הגדה לשלושה חלקים ופוצלה לשמורות אוכלוסיה קטנות יותר, במקביל לפיצולה ולגידורה הגמור של רצועת עזה. הנהגת משטר קפדני של סגר ורישיונות ב־1990 שימשה לייטור הפלסטינים ככוח עבודה במשק הישראלי ואיפשרה לפקח על תנועת האוכלוסיה הפלסטינית בהתאם לשיקוליהם של המתנחלים וגורמי הביטחון. באמצעות השינוי הגיאוגרפי שאני מעדיפה לכנותו בשם גטואיזציה, ריסקה ישראל את הגדה למובלעות חנוקות המוקפות ברצף טריטוריאלי יהודי ופוררה את העם הפלסטיני לקהילות מנותקות.

מובן שלאירועי האינתיפאדה השנייה יש משקל רב בהגברת התהליכים הללו, בהידוק המצור על הפלסטינים תוך מזעור גמור של הוויכוח התוך־ישראלי, ומתן אור ירוק למעשים הללו מצד הקהילה הבין־לאומית. וכך, בחמש וחצי השנים האחרונות, בחסות "המלחמה בטרור", הוגבל עד למינימום חופש התנועה של הפלסטינים בגדה המערבית, כאמור כבר, באמצעות שילוב של עשרות מחסומים, כבישים סגורים, מאות חסימות ושערים נעולים שחילקו את הגדה למובלעות – "תאי שטח" ב־רצף הצבאי. במקרים רבים, הכניסה ל"תאי השטח" הללו אסורה על מי שאינם מתגוררים בהם. צה"ל דאג להבטיח כי רק כניסה אחת או שתיים יהיו לכל "תא שטח" כזה, בהתאם לגודלו ולמספר ההתנחלויות והמאחזים בסביבתו. בכל כניסה מוצב מחסום מסוג כלשהו שבו רשאים חיילים לעכב את העוברים לזמן בלתי מוגבל. "תאי השטח" מוקפים בשטחי C, אשר לפי הסכם טאבה מ־1995, כלומר חלק מתהליך אוסלו, שומרת ישראל על שליטה אורחית וצבאית מלאה בהם.¹⁰ באמצעות הגטואיזציה מקלפת ישראל מעל הפלסטינים עוד ועוד אדמות, ומגבילה אותם ל"תאי שטח" ההולכים ומצטמצמים, שלגביהם עליהם להוכיח את בעלותם הפרטית. אדמות שאינן רשומות בטאבו על שמם מוצאות מידיהם ועוברות לידי המדינה והמתנחלים. במקרים אחרים, רבים מאוד, מופרדים הפלסטינים מאדמות שבבעלותם באמצעות דחיסתם לתוך מובלעות. אלפי דונם של עצי זית ומטעים כלואים אף הם מאחורי גדרות, חומות ואזורי חיץ מסביב להתנחלויות. ברוב ימות השנה בעליהם מנועים מלהגיע אליהם. הם יכולים לצפות ממרחק בהזנחתם ובהברייתם.

10 בספטמבר 2000, ערב פרוץ האינתיפאדה השנייה, היו כ־60% משטחי הגדה מוגדרים כ"שטח C". "שטח C", למעט השטח הבנוי בהתנחלויות, נועד להפוך עד מאי 1999 לשטח A, דהיינו שטח בשליטה פלסטינית מלאה.

בנטוסטנים וגטאות

בעבר נהגו כמה ממתנגרי הסכמי אוסלו בתוך השמאל – והיו מעטים כאלה – לכנות את מה שקורה מעבר לקו הירוק כ'בנטוסטניזציה'. מאוחר יותר, בעקבות העמקת הסגירה של השטחים, החלו אף כמה חוקרים וכותבים פוליטיים אחרים להשתמש במונח זה, כדי לתאר את התהליך. כל כמה שיש חשיבות גדולה לתיאור הכיבוש במונחים דינאמיים, חשוב להדגיש כי ההבדל בין גטואיזציה למה שכונה בנטוסטניזציה איננו סמנטי. בניגוד לבנטוסטנים, שטופחו בידי משטר האפרטהייד בדרום אפריקה, כדי שיוכלו להתקיים בנפרד וכדי שיהיה אפשר לנצל את כוח העבודה של תושביהם (ולכך כיוונו אלה שייבאו את המונח הזה לשיח השמאלי בישראל), דומות יותר המובלעות הפלסטיניות לגטו הקלאסי. הן קטנות יותר, מפוצלות, ומשמשות כמכלים לאחסון של אוכלוסיה מיותרת. תושביהן לכודים מאחורי גדרות, מרוששים, חסרי תשתית, בלי שירותים ציבוריים, ומנותקים ממקורות חיוניים כמו אדמה חקלאית, מקומות עבודה ומרכזים לטיפול רפואי. הגטאות הפלסטיניים נועדו לשמור על השטחים בלי לתת אמצעי קיום לאוכלוסיה. בניגוד לבנטוסטנים, שאיפשרו למתיישבים הלבנים להזיק בשטח ולשלוט באוכלוסיה המקומית, אגב הפרדתה, משטר הרישיונות של ישראל החל עם פניית העורף לכוח העבודה הפלסטיני הזול. בניגוד לדרום אפריקה, ישראל זקוקה פחות ופחות לכוח העבודה הפלסטיני, שהוחלף מאז תחילת שנות התשעים, תחילה בידי העולים מברית המועצות לשעבר, ואחר כך בידי כ־250,000 עובדים מהגרים מאסיה, אפריקה ומזרח אירופה. המלחמה נגד הטרור אינה נפרדת לרגע מהתהליך הרחב הזה, שראשיתו עוד לפני הטרור.

הגטואיזציה בשטחים הכבושים לא הצמיחה בינוי של מוסדות אוטונומיים, היכולים לגונן על האוכלוסיה מפני השלטון הישראלי ולספק את צרכיה. היא הובילה להרס המבנים והארגונים שהחברה הפלסטינית ניסתה לבנות. משעה שהפלסטינים כבר אינם נחוצים והפונקציה של ניצול כוח עבודתם רוקנה מתוכנה, הכריע נידיים החברתי את הכף והכתיב את מסלול הכלתם בכיוון של ריסוק, פיצול ופירוק. סגירתם אינה מייצגת את הפרדתם מהאוכלוסיה היהודית, או את כליאתם בגטו אחד בתוך מרחב אורבני יהודי. תהליך הגטואיזציה תוחם אותם בתוך מערכת של גטאות, חלקם קטנים וחלקם גדולים יותר, חלקם נפרדים וחלקם קשורים אלה באלה. תהליך זה מפצל את המרחב הממשי והסמלי של החברה הפלסטינית, מרסק אותו, ומאפשר לשלוט בו באמצעות יצירת יחסים חדשים בין "פנים" ל"חוץ". לעתים קרובות הפלסטינים הינם "בפנים", בתוך המובלעות המתוחמות, מופרדים מאזורים אחרים או מאדמתם, הנמצאים "בחוץ"; לעתים הם נמצאים "בחוץ", ממערב לשטח המגודר, ואילו אדמתם לכודה בתוכו; לעתים הם כלואים בשטח מבודד, המוקף על-ידי גדרות וחסומות משלושה כיוונים

– מרחב שאינו "פנים" ואינו "חוץ". ואילו הצבא הישראלי, יחד עם שירות הביטחון, המתנחלים, וזרועות אחרות של המדינה, נמצאים בכל מקום. הגטואיזציה שייכת לאותם מבנים החותרים לנתק אנשים מסביבתם המוכרת, לפרק את ארגון המרחב, ולהכתיב יחסים מרחביים חדשים. זה"ל מחלק את הגדה לאזורים נפרדים, מפצל אוכלוסיות, מפריד בינן לבין אדמותיהן ומקור פרנסתן, ומונע מקהילות הקשורות בכל היבטי חייהן מלקיים קשרים אלה. ערים מנותקות מכפרים, כפרים מנותקים משכניהם. תהליך התפתחותם הטבעי של היישובים מעוכב. הצבא גוזר על אזורים שלמים ריקון וכליה. הגטואיזציה מספקת את המסגרת הנרטיבית ומעניקה משמעות למערך הסבוך של החסימות, המעברים והשערים. אין פירוש הדבר שיש סדר והיגיון בשיטת המחסומים. להפך. המעבר במחסומים ובשערים מתיש, משפיל ושרירותי והוא נועד לצמצם את מרחב המחיה של הפלסטינים, ולהרתיע מלצאת מאזור מגוריהם ולנוע ברחבי הגדה. לתושבי אזורים מסוימים מותרת הכניסה לעיר הקרובה רק דרך מחסום אחד מרוחק, ולשם כך עליהם לבצע עיקוף ולנוע כמה עשרות קילומטרים בדרכים משניות וארוכות. נסיעה לכפר סמוך במכונית אורכת זמן רב בדרכים כפריות, צרות ופקוקות, ולמי שאין מכונית ונזקק למוניות, משך הנסיעה ארוך עוד יותר ועלותו גבוהה. בחלק מהמחסומים מוטלות הגבלות בשעות שונות ונמנע מעבר במחסומים מבני קבוצות גיל שונות. בידי החיילים במחסומים מצויה רשימה של כפרים שתושביהם רשאים לעבור בשני הכיוונים, וכאלה שרשאים לעבור דרך המחסום רק בכיוון אחד. אלה המורשים לעבור דרך המחסום בבוקר לעולם אינם יכולים להיות בטוחים כי יורשו לשוב דרכו בצהריים או שייאלצו לחפש דרכים אחרות, בתקווה שיורשו לעבור דרך מחסום אחר.

מצב חירום והשעיית החוק

לעתים מתוארת הפרתן של זכויות האדם בשטחים כחלק מ"התדרדרות שלטון החוק" שם, כמצב של אנרכיה, מצב שבו "אין דין ואין דיין" (למשל, הביקורת על חוסר האונים של גורמי אכיפת החוק לנוכח הפגיעה הנמשכת של מתנחלים בפלסטינים ובכרושם). ואולם, חשוב לזכור כי המצב השורר בשטחים הכבושים רחוק מאנרכיה וקרוב יותר לצד השני של הרצף: הפעלה ללא גבול של כוח המדינה. בשטחי פלסטין פועלים כללים ברורים. עובדה, הפלסטינים יודעים היטב מה מותר ומה אסור להם: כמעט כל היבט של חייהם נתון להגבלה ומוסדר באמצעות היזקקות לרשימות ואישורים. למשל, פלסטינים שכתובתם רשומה בגדה, והם "מסתננים" למזרח-ירושלים, ללא אישור,

נוהרים מאוד לא להיעצר במחסום וכמובן נוהגים להסתתר. תושבי מזרח ירושלים אינם מסתכנים בהעסקתם, ואינם מסייעים אותם. נהגי המיניבוסים – אמצעי התחבורה העיקרי בגדה – נעצרים בידי המשטרה ורכבם מוחרם, אם הם נתפסים כשהם מסייעים "שווה בלתי חוקי", כלומר פלסטיני החורג מהשטח שהוקצה לו. גם נהג של מכונית פרטית נוהר שלא להיתפס כשהוא מסייע תושב שטחים בלא רישיון.

בחמש שנות האינתיפאדה נותקו השטחים הכבושים מכל חוק, זולת החוק אותו קובע הצבא. המדינה מרשה לעצמה לפעול כאילו מדובר ב"שטח אויב" או ב"שדה מערכה". התושבים הפלסטינים אינם זוכים עוד להגנה של החוק ומי שמחליט על חייהם ומותם הם אנשי הצבא. מצד שני, המערכת החוקית והמשפטית של ישראל מעולם לא חדלה לפעול בשטחים הכבושים במלוא העוצמה. ביטוי מובהק מאוד של הסתירה הזו הגיע לשיאו במעורבות בית המשפט העליון בפעולת ההרס המאסיבית של רפיח במאי 2004. בג"ץ פסק אז כי אין להרוס בתים, אלא במהלך פעולה צבאית וכחלק מפעולות הלחימה, לכן הפעולה הצבאית נמשכה והורחבה, והריסת הבתים הוכרזה כחלק מ"הלחימה בטורר". לאחר מכן, במהלך הפעולה הברברית, תוך כדי פעולות ההרס של אלפי בתים, והפגיעה המאסיבית באוכלוסיה אזרחית, נתן בג"ץ פסק דין עקרוני, ליברלי, אקטיביסטי, שהפרשנים המשפטיים, הסבורים כי עליהם להעניק פרשנות ליברלית לתפקיד הבעייתי של בית המשפט העליון, מיהרו לראותו כ"תקדים חשוב": בג"ץ חייב את הצבא לדאוג לא רק לשלום החיילים, אלא גם לצורכי האוכלוסיה – כלומר לאפשר הגשת סיוע הומניטרי, לאפשר לאמבולנסים לטפל בפצועים, לאפשר את קבורתם של המתים.

ג'ורג'ו אגמבן כותב כי יצירה רצונית של מצב חירום היא פרקטיקה מהותית של דמוקרטיה בנות זמננו וכי היא מאפשרת לכונן שטח הפקר בין הפוליטי לחוקי.¹¹ מצב חירום או מצב של הוצאה מהכלל איננו מצב של כאוס או אנרכיה, משום שמבחינה יורידית קיים בו סדר, גם אם הסדר הזה עצמו איננו יורידית. הוצאה מהכלל הוא מצב שבו היעדר החוק מתרחשת בתוך הקשר חוקי. ג'ורדית בטלר כותבת כי כליאתם הבלתי מוגבלת של אסירי גואנטנמו נתפסת כחלק ממצב החירום – מצב חריג ובלתי רגיל, אשר אינו מוגבל בזמן ובמרחב.¹² ואולם, כליאה זו אינה מסמנת נסיבות יוצאות מהכלל. זהו האמצעי שדרכו היוצא־דופן מכונן כנורמה. כליאה בלתי מוגבלת היא האמצעי שדרכו מופיעה הפעלת הכוח החוץ־חוקי של המדינה כצורה קבועה של החיים הפוליטיים. הגטואיזציה של הפלסטינים היא אכן צורה של כליאה, אבל יש בה יותר מכליאה.

הכלא הוא מקום מוגדר ומסומן שהאסיר משתחרר ממנו לאחר פרק הזמן שנקצב בעונשו. הגטואיזציה מבטלת את האבחנות של זמן ומקום הקשורות בכליאה, ומטשטשת את הגבולות אותם מסמן הכלא בין "פנים" ל"חוץ". בו בזמן, כמו בבית סוהר, גטואיזציה מערבת הפעלה של כוח ממשמע ונורמליזציה. השליטה מושגת באמצעות מערכת של כללים המסדירים התנהגות, ובעזרת חיוקים ועונשים חוץ-חוקיים. החוק ממלא תפקיד משני והוא מוכפף למערכות המנְמָלות.

פעולות זה"ל בשטחים מוצרקות כצורך ביטחוני בתגובה לטרור, אלא שהמלחמה של ישראל בטרור משחררת אותה ממחויבות לחוק ומאפשרת לה לפעול ללא מגבלות חוקיות להגנתה העצמית. מלחמה זו היא התנאי המאפשר להרחיב את הפגיעה בזכויות האדם של הפלסטינים ולעגן את השליטה הישראלית בשטחים בספרה חוץ-חוקית. כליאתם המתמשכת של הפלסטינים מספקת את התנאים להפעלת הכוח החוץ-חוקי והיא מהווה חלק מטקטיקה רחבה יותר שנועדה לנטרל את שלטון החוק בשטחים בשם הביטחון.

הכיבוש והסיוע ההומניטרי

ראוי גם לתאר את הגטואיזציה של פלסטין בהקשר הרחב יותר של תהליכי הפרדה ברמה הכלל-עולמית וצמיחתה של הפרדיגמה של מחנות הפליטים. זיגמונט באומן כותב על הארעיות המובנית של מחנות הפליטים, שנהגו ותוכננו מתחילה כחור בזמן ובמרחב, ואורגנו באופן המאפשר לשמור על אוכלוסיות לא רצויות במרחבים מנותקים ומבודדים.¹³ אז'יה טוען כי השימוש המאסיבי במתכונת של המחנה באזורים הכי מנושלים של העולם מצביע על התהוותו של מרחב גלובלי אשר נועד לאפשר את ניהולן ה"הומניטרי" של האוכלוסיות הבלתי רצויות והכי פחות נחשבות על הפלנטה.¹⁴ המחנות הם סימול המצב החברתי שנוצר על-ידי התלכדותן של מלחמה עם פעולה הומניטארית, ובו בזמן גם האתר שבו נבנית התלכדות זו באופן הכי משוכלל כחיים המוחזקים במרחק מהעולם הפוליטי והחברתי הרגיל. הגטואיזציה של פלסטין נועדה לשלוט באוכלוסיה תוך ניטרול השיוך הטריטוריאלי, והיא ממוגת בין שני תהליכים לכאורה סותרים, שלמעשה קשורים זה בזה ומשלימים זה את זה. היא

Zygmunt Bauman, "In the Lowly Nowherewilles of Liquid Modernity: Comments on 13 and around Agier", *Ethnography* 3(3): 343-349, 2002

Michel Agier, "Between War and City: Towards an Urban Anthropology of Refugee 14 camps", *Ethnography* 3(3): 317-341, 2002

שייכת לאותה קבוצה של מוסדות ומשטרים של בירפוליטיקה, בהם הקיום הביולוגי הופך להיות המושא של הפעלת הכוח הפוליטי. פיצולם של החיים הפלסטינים, פירוקם והברוטליזציה שלהם גורמים לכך שהדאגה לקיום וסיפוק הצרכים הבסיסיים הם המוקד של גורמי הפיקוח ושל גורמי הסיוע. הצבא הזה, הכופה על הפלסטינים חיים תת־אנושיים מאחורי גדרות וחסימות, הוא המאפשר לארגוני הסיוע לטפל ב"מקרים הומניטריים". כך למשל, דרך שערי הברזל מורשים לעבור עובדי שטח, זרים ופלסטינים, של סוכנויות סיוע בינלאומיות, רופאים ללא גבולות, הצלב האדום, ונציגי OCHA (משרד התיאום של האו"ם לעניינים הומניטריים). הצלב האדום הוא המתאם כניסה של אמבולנסים פלסטיניים לשטחים הסגורים ויציאה מהם.¹⁵

מעורבותם של גורמי סיוע בינלאומיים בסכסוך היא אינהרנטית: ישראל מכתובה באורח חר צדדי את המהלכים, והקהילה הבינלאומית מממנת ומעניקה את הסיוע ההומניטרי הנלווה. כדי למנוע את התרוששותה הגמורה של האוכלוסיה ואת "האסון ההומניטרי" הצפוי, ממשיכה הקהילה הבינלאומית, באמצעות תקציבי "המדרינות התורמות", לסייע לרשות הפלסטינית. בסיוע הזה ממשיכה הקהילה הרואגת הזאת לממן באופן ישיר ועקיף את הכיבוש הישראלי. ביטוי גרוטסקי למיזוג בין שתי הפונקציות הללו, בין ההרס והברוטליזציה של חיי הפלסטינים לבין הסיוע ההומניטרי המוענק להם, אפשר לראות בסיפור הבא: מתוך 530 יחידות הדיור שצה"ל הרס כליל בפלישה למחנה הפליטים ג'נין באביב 2002, הושלמה כבר בנייתן של 100 דירות במרכז המחנה. ארגון אונר"א, המקים את המחנה מחדש, הפחית 15% משטח המקורי של בתי הפליטים שנהרסו וכ־100 משפחות נשלחו לשכונה חדשה, שהוקמה בשיפולי המחנה. במקום הסמטאות הצרות נסללים רחובות ברוחב של שמונה עד עשרה מטרים באופן שהותאם במיוחד למידות הטנקים הישראליים.

מה שם המקום הוא, מעבר לגטואיזציה?

למן תחילת האינתיפאדה, בספטמבר 2000, יזם צה"ל את ההסלמה באלימות ודירבן את המיליטריזציה של העימות. המנהיגות הפוליטית והצבאית בישראל צפתה את האינתיפאדה והתכוננה אליה. כאשר זו פרצה, בספטמבר 2000, הגיבה ישראל בעוצמה רבה. צה"ל נערך למלחמה וחתר לקראת הכרעה צבאית. הצבא הרחיב את השימוש בירי

15 הצלב האדום מתקשר למינהל האזרחי, וזה מנחה את מפקדת החטיבה, המנחה את החיילים במחסום לאפשר לאמבולנס בעל מספר רישוי מסוים ונהג מסוים להיכנס דרך שער הברזל, לנסוע קילומטר אחד, ולאסוף חולה. ראו עמירה הס, "הארץ", 13 בינואר, 2006.

צלפים נגד מפגינים, הפעיל כוח מאסיבי בשטחים, כולל שימוש בטנקים ומטוסי קרב. מדיניות ההתנקשויות של צה"ל, שנבחרה כאסטרטגיה המרכזית לדיכוי האינתיפאדה, ליבתה את האלימות והובילה אותה עד שהפכה לסכסוך עקוב מדם. "מדיניות החיסולים" אינה מתמצה בהריגתם של פעילי טרור, של "מבוקשים בכירים", הקשורים בתכנון של פעולות טרור ומעורבות בהן, ובפגיעה נלווית באזרחים ובעוברי אורח. מדיניות זו פועלת כמערכת של כוח: היא מבנה את דרכי הפעולה של הפלסטינים ומשרטטת את מסלול ההסלמה של ארגוני הטרור, ואת העלייה באלימותם ובאכזריותם.¹⁶

עד להתגברות הטרור הפלסטיני שמרה ישראל על אקסקלוסיביות והיתה זו שחצתה גבולות וחדרה כראות עיניה לתחומן של המדינות השכנות. טרור המתאבדים בתוך מרכזי הערים בישראל המחיש את פגיעותנו. במובן מסוים, בניית הגדר וחומת ההפרדה היא התשובה לפגיעות זו והיא נועדה למנוע חדירה לתחומי ישראל. ואולם, בניית "גדר ההפרדה" והמהלכים שנועדו, לכאורה, לבצר את הביטחון ואת גבולות הקבע הם אלה המבססים את הצורך להמשיך ולהילחם בטרור, לכוונן עוד אזורי חיץ, להטיל עוד הגבלות על תנועת האוכלוסיה הפלסטינית, ולצמצם את "תאי השטח" המוקצים להם. בדיוק לשם כך משאיר לעצמו הצבא, בגיבוי הקונסנזוס הפוליטי, העיתונות היומית והמערכת המשפטית, את "מדיניות החיסולים", שמדי פעם אנחנו מתבשרים כי זו "התחדשה". רק כך מובטח מתח מתמיד של הרג ופעילות חריגה.

"המלחמה בטרור" איננה המטרה אלא האמצעי המבטיח עוד רשימות של טרוריסטים הראויים להוצאה להורג, עוד חשודים בתכנון מעשי טרור ועוד מבוקשים לחקירה. "המלחמה בטרור" מחייבת להמשיך ולדרוף את הטרוריסטים גם בתוך הגטאות של פלסטין: לעצור עוד מבוקשים, להרוג עוד טרוריסטים, להפציץ עוד מחרטות לייצור נשק, להפגין עוד אזורי שיגור של טילי קסאם, להרוס עוד בתים ועוד מנהרות להברחת אמצעי לחימה. הפעולות האלה מבטיחות מצידן זרימה סדירה של פיגועי טרור, מעשי נקמה על נקמה, וחצייה של עוד קווים אדומים בפעולות הבאות.

ההסלמה באלימות והמיליטריזציה של העימות משרתות את לוח הזמנים של ישראל ומאפשרות לצה"ל לקדם את מדיניותו ולהשלים מהלכים "וצאי דופן" בלוח זמנים קצר יותר. כך סיפקו פיגועי הטרור את התוכן ואת הלגיטימציה לצעדים שהכתיב הצבא לקראת השלמת התוכנית לסגירת רצועת עזה. במשך 2004, עוד לפני פינוי רצועת

16 ההתנקשות בחייו של ראוד כרמי, מפקד התנזים בטול כארם, בינואר 2002, הובילה כוכור לגל נוסף של אלימות ולהסלמה בממדי ההרג, שהגיעה לשיאה בחודשים מארס-אפריל 2002 בפיגוע ההתאבדות במלון פארק בנתניה ובפלישת צה"ל לגדה ("חומת מגן"). מאז הפציצה ישראל את כל מתקני הביטחון של הרשות, הרסה את מוסדותיה, החריבה את בנייני המוקטעה בערים הפלסטיניות, ופגעה (וממשיכה לפגוע) בכל נושא נשק ולובש מדים. להרחבה, ראו את מאמרי **במסעם 3**.

עזה ("התנתקות"), פלש צה"ל לרצועה, תפס אזורים נרחבים, הרס מבנים וכבישים, ויישר שטחים באזור בית חנון (צפון הרצועה), בחלקים מהאן יונס ולאורך ציר פילדלפי ברפיח. כלום כבר נשכחו העובדות? ראוי לזכור, משום שזו התבנית: חיילי צה"ל נכנסו לשכונת וייתון בדרום העיר עזה, יזמו עימותים עם פעילים ממושים והרגו חמישה מהם באמצעות צלפים. אז הבטיחה פעולת צה"ל את המשך הירי על שדרות. תמונות הדם ו"הזעם הציבורי" נחוצים היו כדי לאפשר לצה"ל להשלים את מהלכיו הצבאיים ולגייס תמיכה ציבורית ומשפטית בהרס של עוד מאות בתים ברפיח באזור פילדלפי. גם לאחר פינוי כוחותיו, מתנהלת הלחימה ברצועה בהתאם לתכניות צה"ל: התנקשויות אוויריות, ירי קסאם, פגיעה בחוליות קסאם, אכיפת "אזורי חיץ" בצפון הרצועה, וירי בכל מי שמתקרב לגדרות. בחצי השנה שחלפה מאז ה"התנתקות" מהרצועה באוגוסט 2005 – מתחילת ספטמבר 2005 ועד תחילת מארס 2006 – נהרגו מידי כוחות צה"ל ברצועת עזה 64 פלסטינים, מהם 15 קטינים.¹⁷ ירי טילי קסאם, בתגובה לפעולות ההתנקשות, מאפשר לצה"ל להמשיך את הלחימה, להרחיב ואף לנקוט באמצעי ענישה קולקטיביים, הפוגעים בכלל האוכלוסייה. פעולות צה"ל מתוארות תמיד כתגובה אדיהוק והן מוצדקות בנימוקים ביטחוניים: להבטיח צירי תנועה, להרחיב את שדה הראייה, ליצור אזורי חיץ, לבנות מגדלי תצפית, עוד מחסומים, ואת גדר ההפרדה. אלא שהפעולות הללו מובילות לגזילה בפועל של עוד אדמות פלסטיניות, והן מצטרפות לשורה של אמצעים התומכים בתכניות המדיניות של ישראל: שמירה על גושי ההתנחלויות, כינון רצף התיישבות יהודי, בניית גדר הפרדה וביסוס מערכת כבישים נפרדת לישראלים ופלסטינים: גטואיזציה של הפלסטינים.

ישראל אינה מחויבת לשום הסכם ואיומיה לפעול באופן חד-צדדי, לא כמדיניות, אלא כביכול בלית ברירה, "כמוצא אחרון", הם מצג שווא. ישראל מספחת בפועל יותר ממחצית הגדה, והיא לא חדלה מעולם ממדיניותה הכוחנית והחד-צדדית. הגטואיזציה משתלבת במדיניות ישראל. היא מאפשרת לה להמשיך ולקבע את משטר הקנטונים, לשלוט במעברים ולהסוות את המשך השליטה בשטחים כ"התכנסות" וכמהלך חד-צדדי של קביעת גבולות הקבע. זהו אופן שליטה דינאמי, המאפשר לווסת את כמות המזון, התרופות וחומרי הגלם שייכנסו לשטחים, ולקבוע את דרגת מחסורם של הפלסטינים. הוא מאפשר לשמור את השטחים על סף רעב ומאלץ את הקהילה הבינלאומית והמדינות התורמות להמשיך להעביר סיוע חירום.

ישראל סירבה לדאות בערפאת פרטנר ולא שינתה את יחסה כשאבו מאזן החליף

17 מתחילת ספטמבר 2005 ועד תחילת מארס 2006 נהרגו בכל השטחים הכבושים 122 פלסטינים בידי כוחות הביטחון של ישראל. ראו נתונים המתפרסמים באתר "בצלם" (<http://www.btselem.org>).

אותו. הוא הפך לבלתי רלוונטי כיוון שלא השתלב בתכנית הגדולה של "המלחמה בטרור". טענות ה"יונים", לפיהן "הרשות חלשה", ש"היא זקוקה לזמן", ש"היא מתקשה לפעול בשעה שצה"ל ממשיך לגרום לאבדות פלסטיניות ברצועה", הטענות הללו שייכות לזמן עבר: זמן של שליחויות אנתוני זיני וג'ורג' טנט מראשית האינתיפאדה השנייה. בצה"ל פועלים לפי זמן אחר, "זמן המלחמה בטרור". בהקשר זה, ניצחון חמאס בבחירות בינואר 2006 תואם את האינטרס הישראלי ומזין את האסטרטגיה החד-צדדית של ישראל לפיה "אין פרטנר". אי אפשר לכרות הסכמים עם אוכלוסיה עוינת חסרת מעמד פוליטי, ולא ניתן לנהל משא ומתן עם תושבי מרחב חסר ריבונות, שרבים מהם מזוהים עם חמאס ועם האסלאם הרדיקלי, ולא ניתן עוד להבחין אם הם לוחמים או לא. מאחר שחמאס אינו מכיר בישראל ומטיף להשמדתה, רשאית ישראל לנקוט כל אמצעי כדי "להילחם בטרור", כולל הטלת מצור כלכלי וחידוש מדיניות ההתנקשויות – כאילו צה"ל חדל אי פעם ממדיניותו ההתקפית. הכבדת המצור על הפלסטינים והעימות המחריף בין חמאס לפתח, עשויים להוביל לקריסתה של הרשות ולהחיש את הכפפתם של השטחים להסדר חסות בינלאומי או פרוטקטוראט של האו"ם. תהליך זה יאיץ את ריסוקם של השטחים ויצמצם את הקיום הפלסטיני לדרגה של אוכלוסיה חיה, ליטרלית, מיום ליום, והנאבקות על סיפוק צורכי הקיום הבסיסיים.

עד מתי? מבחינת הצבא אין לשאלה הזאת כל משמעות, משום שמבחינת הצבא המטרה הסופית איננה מוגדרת אלא במונחים של המלחמה הבאה. מבחינתנו עומד על הפרק אסון גדול: לא רק שפיכות דמים הדדית והרבה מאוד אבידות, שהצבא מביא בחשבון, כאשר הוא מתכנן את מהלכיו, אלא משהו נורא יותר, העומד להתרחש ונהנה בינתיים מהכחשה ומשתיקה. מה שם הזוועה מעבר למושג הזה? אין מדברים עליה, אבל מניחים לה להתרחש.